

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СЬОГОДЕННИХ РЕАЛІЯХ ЖИТТЯ

Піроженко Т.

У статті представлено результати теоретичних та практичних досліджень процесу становлення ціннісних орієнтацій старшого дошкільника в умовах суспільного виховання. Визначено основні шляхи вирішення проблеми становлення ціннісних орієнтирів дитини дошкільного віку в сучасному суспільстві, які спрямовуються: посиленням уваги Держави до якості розвитку дитинства; гуманізацією соціокультурного середовища; збереженням простору дитячої субкультури.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, індивідуальні інтенції, усталені нормативні смисли, орієнтир життя, соціальна взаємодія, механізм соціального контролю, суб'єктна активність.

Актуальність дослідження. Багаторічні дослідження духовності переконливо засвідчують складність цього феномену як у сенсі теоретичної інтерпретації його сутності, так і щодо екстраполяції розгляду духовності в контексті реальної життєдіяльності особистості і, особливо, життєдіяльності особистості в епоху дитинства. Ці обставини є однією із причин того, що іноді науковці висловлюють сумніви стосовно можливості, а тому й доцільності психологічних досліджень феномену ціннісних орієнтацій, вважаючи, що важливішим періодом інтенсивного розвитку ціннісно-сислової сфери особистості виступає етап ранньої юності, в ході якого мінливі індивідуальні інтенції узгоджуються з усталеними нормативними смислами. Так, у цьому контексті ціннісне самовизначення у юнацтві виступає контрапунктом у розвитку особистості, справляючи величезний вплив на все подальше доросле життя людини. Але ж з першого періоду онтогенезу людини, в дитинстві, відбувається формування підвалин ціннісних уявлень, очікувань, смислів, цінностей. Ціннісна структура особистості є результатом процесів, з одного боку, засвоєння суспільних цінностей, моральних норм, ролей, а з другого – становлення особистісного «Я», розвитку самосвідомості людини.

В процесі такого особистісного становлення поступово все більшого значення набувають її внутрішні рушійні сили, які дозволяють людині більш самостійно визначати задачі та напрямок власного розвитку. Система ціннісних орієнтацій особистості виступає в якості регулятора та механізму такого розвитку, визначаючи форму реалізації намічених цілей та постановку нових значущих цілей. В свою чергу, досягнутий рівень розвитку особистості поступово створює все нові підґрунтя для розвитку та вдосконалення системи її ціннісних орієнтацій.

Відсутність феномену ціннісних орієнтирів залишає дитину в ситуації постійного ситуативного пояснення та тлумачення з боку дорослих вже здійсненої поведінки, руйнує саму можливість цілепокладання, можливості погляду у майбутнє. У зв'язку з цим основною виховною задачею розвитку особистості дошкільника є становлення ціннісних орієнтацій як центрального регулятора зовнішньої поведінки та внутрішнього психічного життя, а також гармонізація вже сприйнятих особистістю і соціально необхідних цінностей в практичній діяльності.

Спрямовуючи життєдіяльність дитини в соціумі, цінності виступають в якості ідеалів. І хоча реалізація їх в повному обсязі неможлива, однак цінності визначають цілі та наміри особистості, які можливо задовольнити частково через участь в конкретній діяльності. В такий спосіб цінності виступають механізмом прояву життєвої активності особистості. Важливий статус психологічного феномену цінностей в структурі особистісних надбань спирається на їх важливу роль в житті людини. Функції цінностей різноманітні: вони є орієнтиром життя людини; вони необхідні для підтримання соціальної взаємодії людини з оточенням; виступають механізмом соціального контролю; втілюючись в поведінці, приймають участь у нормотворенні та життєтворчості.

Посилення уваги до проблеми духовних аспектів життєдіяльності дитини дошкільного віку як фактору її повноцінного психічного розвитку актуалізує

питання теоретичного аналізу параметрів сучасного соціального оточення, які визначають реальне функціонування ціннісних орієнтацій дошкільника у системі взаємодії дитини з соціальним та предметним середовищем. В період трансформації суспільства та кризових явищ в різних сферах суспільного буття розробка даної проблеми набуває особливої гостроти. Проте на сьогодні заявлена проблема залишається поза глибоких досліджень її теоретичних та прикладних питань дитячої психології.

Думка про можливість та доцільність психологічного вивчення феномену ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку отримала переконливе позитивне звучання за умови переведення наукового розгляду співробітниками лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України даного феномена у контекст психології особистості. В дитячій психології власне кажучи, поза цим контекстом, тобто у відриві від особистості, важко, а то й неможливо збагнути феномен ціннісних орієнтацій дитини як реальності. Лише в особистісному контексті, у реальній канві активності особистості, поведінки дитини, її діяльності духовні аспекти життя набирають реалістичних абрисів – як в теоретичному, так і в прикладному аспектах.

Метою дослідницької праці науковців лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України було:

- аналіз системи ціннісних орієнтирів розвитку та виховання дітей дошкільного віку в сім'ї та в дошкільних навчальних закладах;

- визначення психологічної характеристики та реального функціонування ціннісних орієнтацій дошкільника у системі взаємодії дитини з соціальним та предметним середовищем, а також

- визначення психологічних умов цілеспрямованого розвитку ціннісних орієнтацій як системоутворюючого психологічного надбання дитини та фактори

забезпечення прояву регулюючої дії ціннісних орієнтацій в системі життєдіяльності дошкільників.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Аналітичний огляд опрацьованого матеріалу дозволив констатувати, що однією з провідних тенденцій розвитку освітньої ситуації сьогодення стає перехід до ціннісної парадигми (М. Богуславський, В. Караковський, Г. Корнетов, З. Равкин, В. Сластенин та ін.) який засвідчує підвищену увагу до формування ціннісно-змістової сфери дитини [1; 2; 4; 5; 10].

Аналіз літературних джерел доводить, що посилюється науковий інтерес до проблематики філософії виховання особистості. Відомо, що філософія виховання насамперед відповідає на питання про те, якою повинна бути особистість, якими рисами вона повинна володіти, в якому напрямку треба вести її становлення. Філософія виховання також вирішує проблему ставлення людини до світу, до природи, до суспільства, до різноманітних людських спільнот, до інших людей, до самої себе. Вона оцінює явища і процеси, які сприяють вихованню людини, визначає взаємодію поміж факторами і умовами формування особистості. Наше спрямування дослідження відповідає сучасним тенденціям розвитку психологічної науки з огляду на посилення уваги дослідників до проблем становлення творчої особистості, що здатна проявити та регулювати свою життєву активність на основі сутнісних ціннісних орієнтацій, вектор виміру яких – відповідність духовності та нормам моралі.

Виходячи з теоретичного аналізу проблеми становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку та отриманих фактів ми схильні розуміти, що ціннісні орієнтації виступають характеристикою зростаючих можливостей дитини дошкільного віку у свідомому виявленні психологічного простору «Я». В ціннісних орієнтаціях відбивається рівень суб'єктної активності дитини, ступінь дорослішання та гармонізації всіх психологічних надбань, що має прояв в

поведінці, відносинах з іншими людьми, в пізнавальній та предметно-практичних видах діяльності. В такий спосіб оцінка широти поля цінностей та змістовної насиченості ціннісних орієнтацій вказують на процес дорослішання дитини, в якому дошкільник в своїй поведінці керується цінностями як орієнтиром прояву активності в соціопросторі. Специфічність усвідомлення дітьми дошкільного віку об'єктів, явищ дійсності як цінностей припускає наявність особливих психологічних механізмів їхнього освоєння. Предметом психологічного аналізу в цьому випадку виступає такий вид психічної діяльності, як оцінювальна діяльність дошкільника, спрямована не тільки на сприйняття й освоєння об'єктивно змістовної сторони предмета, явищ, але й на оцінку їхніх властивостей з погляду необхідності, корисності, приємності тощо. Внаслідок відбувається усвідомлення дитиною старшого дошкільного віку цінності об'єктів навколишнього світу і тим самим формується особливий вид відносин до них – ціннісне відношення. Сформованість ціннісного відношення актуалізує прояв свідомої активності дошкільника в спілкуванні та різних специфічно дитячих видах діяльності [6; 8].

Мета статті. Аналіз ціннісних орієнтацій як системоутворюючого психологічного надбання дитини. Визначена мета спрямувала розробку комплексу діагностичного інструментарію для психологічного аналізу системи існуючих в реальному житті дитини цінностей в двох напрямках: широта та змістовна наповненість системи цінностей, яка існує в дитячій субкультурі життя («Поле цінностей» дитини); психологічні особливості процесу становлення цінностей у дитини дошкільного віку («Структурно-динамічні характеристики ціннісних орієнтацій» дитини).

Виклад основного матеріалу статті. Система координат поля цінностей дітей передбачає можливість врахувати існуючі в психологічній науці класифікації цінностей. Оскільки в основу аналізу ціннісних орієнтацій покладено їх суб'єктну значущість для самої людини, то саме дитина виступає вихідною точкою координат в оцінці змісту та структурно-функціональних

особливостей ціннісних орієнтацій. Сферу вибору цінностей дитини для привласнення в особистий індивідуальний досвід представлено надзвичайно широко. Як відомо, за параметрами суб'єкта цінності поділяють на два класи: 1) цінності – *блага*, які відповідають потребам суб'єкта (дитини) і охоплюють як матеріальні так і духовні ресурси, продукти „споживання” та послуги у різних сферах реальної дійсності, так і сфері ідеального (уявлення, ідеї, ставлення тощо), як, наприклад, створені людиною сфери, наприклад, витвори мистецтва; 2) цінності – *регламенти*, які відповідають регламентуючим орієнтирам суб'єкта в його діяльності щодо задоволення потреб і охоплюють морально-етичні, правові й естетичні норми та ідеали, звичаї та традиції. Деталізована оцінка цінностей-благ та цінностей-регламентів проведена через створений науковцями лабораторії діагностичний інструментарій «Експрес-діагностика сфери ціннісних орієнтацій дошкільника», в якій запропоновані різні сфери вибору «значущих» та «знаних» для дитини цінностей, що існують в практичній життєдіяльності. Сферами прояву вибору цінностей вибрано ситуації: («людина-людина», «людина-природа», «людина – техніка», «людина-мистецтво»). В кожній з цих сфер має місце оцінювальна діяльність малюка та привласнення цінностей, що виконують регламентуючі орієнтири у вияві власної активності дитини в різних видах діяльності (моральні, етичні, естетичні норми та ідеали, особистісні якості)[7; 9]. Узагальнення результатів вибору дитиною значущих для неї цінностей представлено у моделі, в якій показано зміст найближчого, віддалено та далекого поля цінностей старших дошкільників. Так, *1. Найближче поле цінностей складають поняття: родина, дружба, гроші, здоров'я, щастя;*

2. Віддалене поле цінностей: самостійність, краса природи, зовнішня краса, сміливість, творчість, краса техніки;

3. Далеке поле цінностей: впевненість, допитливість, краса мистецтва, цілеспрямованість, співпереживання, наполегливість;

Як бачимо, інструментальні цінності, які виступають знаряддям розвитку психіки дитини знаходяться у далекому полі цінностей.

Щодо змістовного (когнітивного) наповнення цінностей, котрі виступили важливішими для дітей, наведемо приклади:

Дружба - коли маленькими подружаться і великими одружуються .

Як точно розуміє дитина міцність справжніх відносин у родині, які спираються на довіру та дружбу. Сучасна сім'я потребує освоєння нових принципів відношень вільних людей. У дружбі немає начальників і підлеглих. Сім'я-дружба передбачає і любов, і свободу. У сім'ї-дружбі всім тепло. До речі, чоловіки шанують дружбу вище за любов, вони не брешуть і не зраджують друзям. Освоїти принципи нового типу сімейних відносин легко, кожен з дитинства має подібний досвід в дружбі. Тому, можна сподіватися на те, що дитина, яка має досвід дружніх стосунків з ровесниками, спирається на якість цієї цінності в стосунках родинних.

Допитливість - коли питаєш у вихователя як живуть лосі, олені, та як народжують тигриці маленьких тигренят. Це допитувати щось і доповідати;

Гроші - це такий папір на якому малюють зеленою фарбою, на них можна казати-долари, і усе купувати; (розуміння дитиною справжньої без надмірного значення собівартості грошей);

Співпереживання - коли сильний вітер і всі тримаються за руки; (бажане для кожного з нас почуття захисту в складній ситуації);

Самостійність – коли сам на вулиці можеш бігати, щось майструвати і виростити красу природи (в цьому тлумаченні ми бачимо глибину узагальнення та прояву індивідуального інтересу до природи, що виражено у цінності).

В науковому аналізі ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку, ми зупинились на цінностях, орієнтуючись на які, людина здійснює пошук та набуття смислу свого життя, а цей аспект є найважливішим на етапі їх становлення [12]. Трактуючи процес становлення ціннісних орієнтацій як процесу, що розгортається у просторі і в часі, як процесу, що сам створює умови для свого наступного розвитку і служить у деякому роді причиною власного саморуху, підкреслює нашу позицію щодо ціннісних орієнтацій як системоутворюючого психологічного надбання, який виявляє свою регулюючу дію в системі життєдіяльності дитини.

Відносно проблеми становлення ціннісних орієнтацій дітей в різних видах діяльності й спілкуванні з оточенням ми бачимо специфіку їх прояву в наступних формах: цінності, які реалізуються у переживаннях краси природи, краси мистецтва – цінностями переживання; цінності, які реалізуються у відносинах людини до людини (любов, дружба, співчуття) – цінності спілкування; цінності, які реалізуються в продуктивних творчих актах (працелюбство, творення, перетворення речей оточуючої дійсності в процесі практичної діяльності) – цінності творення; цінності, які реалізуються у ставленні людини до ситуацій, коли вона практично впливати на її зміну не може – цінності подолання обмежень людиною.

В житті дитини дошкільного віку цінності переживання, творення, подолання обмежень тісно переплетені та виявляються в активних формах взаємодії з оточенням та різних предметно-практичних, ігрових й образотворчих видах діяльності. Для наукового аналізу процесу становлення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку перспективним є використання означеної класифікації, оскільки надає можливість врахування вікових психологічних надбань віку – психологічних досягнень емоційного, когнітивного, вольового розвитку.

Реальне існування тієї чи іншої ціннісної орієнтації в ціннісно-смісловій сфері особистості дитини можливо лише за умови єдності трьох її структурних компонентів – емоційного («значима» цінність), когнітивного («знана» цінність) і регулятивного («дієва» цінність). Розроблений комплекс діагностичного інструментарію враховує специфіку проблеми становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку, а саме, включає критеріальні характеристики та ступінь їх прояву у дітей з погляду структурної цілісності [7]. Структурна характеристика ціннісної орієнтації представлена єдністю її компонентів: емоційний компонент, що характеризує суб'єктивне, особистісне відношення до предмету оцінювання в оточуючій природній та соціальній дійсності та має прояв через ступінь емоційної насиченості в оцінних судженнях, знаннях; когнітивний, (пізнавальний) компонент, що характеризує змістову наповненість, насиченість системи ціннісних орієнтирів дитини та складається з оцінних суджень, знань про оточуючу дійсність та самого себе; діяльнісний (поведінковий) компонент, що характеризує ступінь включеності оцінних суджень в реальній життєдіяльності дитини та аналізується по ступеню сформованості регулятивних механізмів поведінки дитини в різних специфічно дитячих видах діяльності [11]. Праксеологічна, діяльнісна насиченість оцінних суджень, що характеризують ціннісні орієнтири дитини, демонструє готовність діяти певним чином стосовно себе або об'єкта, який має для людини особистісну значущість.

Обґрунтування та аналітична перевірка зв'язків між вказаними структурними характеристиками ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку спирається на позиції про те, що передумовами вироблення дітьми стійкого емоційно-ціннісного ставлення до оточуючого світу й самого себе є: прагнення до постійного відтворення дітьми позитивних переживань щодо свого «Я»; здатність до узагальнення переживань, що виникає на кінець дошкільного віку; формування початкових форм рефлексії в поведінці та діяльності, які спираються на процес узгодження загальної і часткової самооцінки.

Аналіз даних вказує на неузгодженість та когнітивний конфлікт між емоційною, когнітивною та регулятивною складовою цінностей дітей. Типовим прикладом неузгодженості між «значущим» та найбільш «знаним» в характеристиці цінностей, тобто між емоційною перевагою у виборі найбільш важливого та змістовно наповненого поняття є характеристика таких цінностей як «родина» та «гроші». Найбільшу обізнаність, тобто як знану цінність показали діти стосовно цінності «гроші». Але, в той же час емоційно значущою, емоційно важливою ця цінність є лише у 9% випадках [9]. Натомість про цінність «родина» як найважливішу, першою по значущості заявила найбільша кількість дітей, хоча когнітивний зміст, пояснення, тлумачення не було наповненим та точним. Останній факт, демонструючи беззаперечну першість родини в ієрархії дитячих цінностей, вказує таким чином на величезний потенціал виховного впливу рідних людей на особистість дитини дошкільного віку. (а в подальшому, як показав аналіз факторів впливу, підкреслює пріоритетність мікрофакторів, тобто сім'ї, на процес становлення цінностей дитини).

Наше дослідження надало можливість підкреслити формувальну та діагностичну роль провідного виду діяльності в дошкільному віці – сюжетно-рольової гри. Рольова дія творчої самодіяльної сюжетно-рольової гри (тобто ЯКІ РОЛІ для гри обирають діти) вказує на вибір ігрової ролі як одиниці вимірювання діяльнісного компоненту ціннісних орієнтацій старших дошкільників [3]. Так, процес засвоєння ціннісних орієнтирів спирається на момент вияву емоційного ставлення людини до соціально значимого ідеалу, поступовим формуванням уявлення про його образ, які дитина перевіряє у процесі спільної з однолітками діяльності та привласнює як соціально значиму поведінку. Такі уявлення про ідеал наповнюються не тільки змістом, а й виступають для дитини ціннісними орієнтирами її поведінки у процесі взаємодії з дорослими та однолітками. Рольова дія визначається як одиниця вимірювання ступеня прояву ціннісних орієнтацій старших дошкільників. Різна спрямованість рольової дії вказує на її цінність для досягнення мети сюжетно-

рольової гри, вказує на реальну життєздатність ціннісної орієнтації, яка впливає на поведінку дитини та на реальне функціонування такої цінності [3].

Процес становлення ціннісних орієнтацій дитини характеризує взаємно обумовлені сторони соціалізації та індивідуалізації розвитку людини. Соціалізація здійснюється під впливом факторів, які умовно можна поділити на три групи:

- макрофактори (суспільство, держава, планета, космос);
- мезофактори (етнокультурні умови, тип населення, де живе і розвивається людина);
- мікрофактори (сім'я, освітні заклади, позашкільне середовище, релігійні установи, товариство однолітків тощо).

Розподіл факторів впливу на групи є дійсно умовним і дає можливість приділити увагу кожному з них в ситуації психолого-педагогічного аналізу фактичного стану розвитку ціннісних орієнтацій різних груп населення.

Провідними факторами в аналізі нашого дослідження безумовно є ситуація на рівні мікрофакторів (сім'я, освітні заклади, релігійні установи, товариство однолітків тощо). Хоча охоплення респондентів, якими виступили у дослідженні діти старшого дошкільного віку, їх батьки, педагоги та студенти педагогічних спеціальностей як педагоги-вихователі найближчих часів праці з дітьми, представляє різні регіони України (столиця Київ, обласні регіони – Житомир, Запоріжжя, малі містечка – Біла Церква, Новоград Волинський), що надає можливість порівняння та аналізу даних з позиції мезофактору.

Для всіх регіонів відносно ситуації розвитку дітей дошкільного віку, тривожною тенденцією є те, що спостерігається деформація ціннісних орієнтацій дорослих (батьків та педагогів) стосовно орієнтирів виховання та навчання дітей. Під впливом інформаційних технологій в свідомості батьків простежується занадто підвищена увага до інтелектуального розвитку дітей,

замість формування гармонійно розвиненої, духовно багаті особистості дитини у єдності її тілесного, емоційного та розумового зростання. В освітньому просторі спостерігається пріоритет навчання над вихованням, знецінення провідних видів діяльності дітей дошкільного віку. Ситуація зниження загальних моральних норм у вихованні дітей, коли на другий план відсуваються “вічні” моральні норми та цінності, що закладають на протязі дошкільного віку основи цілісності особистості дитини, в майбутньому приводить до значних психологічних проблем та порушень у розвитку кожної окремої дитини і до деградації суспільства в цілому. Тому, тривожний факт (2010–2011р.р.) про те, що більш ніж 37% сімей вважають, що виховні функції повинен виконувати дошкільний навчальний заклад не може не визивати занепокоєння. Відчуженість, знецінення і нерозуміння особливостей дитячої субкультури, зниження моральних критеріїв своєї та чужої поведінки складають нерозв’язані проблеми під час формування життєвої позиції підростаючого покоління. Якщо цінності зникають, залишаються лише мотиви. Дитина зупиняється в ситуації некерованої з боку свідомості поведінки. Порушується сам принцип її саморозвитку, коли в житті все більш вагоме значення набуватимуть усвідомлення вчинків, дій, намірів. У цих умовах психологічно виважений процес підтримки цінностей національної культури, колективізму, соціальної справедливості, гуманності як лояльного відношення до людини, обумовлених особливостями нашої ментальності приводить до конфлікту цінностей, якщо вони ігноруються чи заперечуються практикою соціального життя. Саме тому великої актуальності в наш час набуває вивчення та закладення у свідомості дорослих (батьків, педагогів) ціннісних орієнтирів розвитку сучасної дитини-дошкільника, а також забезпечення умов для реального їх функціонування в життєдіяльності дошкільників. Тому посилення роботи з батьками було однією з провідних ліній формувальної частини дослідження.

Цей напрямок роботи з батьками спричинив високу активність у відродженні давно відомих та формуванні сучасних форм взаємодії

дошкільного навчального закладу із сім'єю. Відомо, що чим радикальніше змінюються умови життя, тим сильніші розбіжності між батьками і дітьми: змінюються смаки, звички, звичаї, форми спілкування, поведінка в побуті. Збільшення тривалості життя сповільнює процес зміни поколінь. У сполученні з прискоренням темпів суспільного розвитку воно робить співіснування різних поколінь більш тривалим, збільшує психологічні розбіжності між ними. Відносини між батьками й дітьми виходять за межі керування традиційними нормами і цінностями, фіксованими стандартами освіти й авторитетом соціального статусу. Вони стають відкритими для різноманітних специфічних ситуацій і особистих мотивів членів родини. І як модель комунікації ці відносини означають рівність партнерів. Старі форми впливу на поведінку дитини за допомогою фізичного покарання змінюються на вказування дитині на наслідки її вчинків. Відкритий примус для придушення небажаної поведінки більше не приймається як стратегія виховання. Усі людські відносини в самому укладі цивілізації стали міцніше регулюватися внутрішніми формами самоконтролю на протигагу зовнішньому контролю з боку інших людей і соціальних посередників (батьків та педагогів). Цей новий формат відносин, побудований на повазі до статусу дитини, вимагає вербалізації і культурної кодифікації своїх емоцій як з боку батьків, так і з боку дітей. Ця постійна вербалізація ставлення до оточуючого світу, до іншої людини та самого себе і виступає предметом становлення ціннісних орієнтацій сучасної дитини.

Цей довгий процес застерігає нас від ідеалізацій, наголошуючи, що і діти дошкільного віку, і дорослі не можуть повною мірою виступати як партнери по договору певних відносин. Важно підкреслити, що аналіз проблеми становлення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку з позиції макрофакторів, якими є суспільство, держава, планета потребує визнати, що лише у XX сторіччі почала опрацьовуватися проблема розуміння дитини в процесі комунікації між поколіннями: не педагогічне тлумачення дитини як

об'єкту, на який потрібно впливати, а дитини як самостійного суб'єкта власного розвитку, який має рівний з дорослим статус і цінність.

Висновок. Ми впевнені, що рішення проблеми становлення ціннісних орієнтирів розвитку дитини дошкільного віку в сучасному соціопросторі потребує посилення уваги суспільства до якості розвитку дитинства шляхом гуманізації соціокультурного середовища, що сприяє збереженню простору дитячої субкультури, становленню моральних почуттів та ціннісних орієнтирів, опірності до негативних соціальних впливів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуславский В. М. Взаимосвязи биологического и социального в исследованиях языковых явлений / В. М. Богуславский // Философские и социальные аспекты современной биологии и медицины : тез. докл. и сообщ. / Бюро философских (методологических) семинаров северо-восточного центра АН УССР. – Х., 1983. – С.127–128.
2. Караковский В. А. Стать человеком. Общечеловеческие ценности – основы целостного учебно-воспитательного процесса / Караковский В. А. – М. : Педагогика, 1993. – 80 с.
3. Карасьова К. В. Характеристика прояву ціннісних орієнтирів старших дошкільників у рольовій взаємодії з однолітками / К. В. Карасьова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [гол. ред. С. Д. Максименко]. – К. : Срібна хвиля, 2013. – Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. – Вип. 9. – С. 120–134.
4. Корнетов Г. Б. Демократическая педагогика для XXI века: перспективы общественно-активных школ / Г. Б. Корнетов. – М. – Тверь : Изд-во “Научная книга”, 2009. – 116 с.
5. Образование: идеалы и ценности (историко-теоретический аспект); [под ред. З. И. Равкина]. – М. : ИТПиО РАО, 1995. – 361 с. Шаронов В. В. Основы социальной антропологии / В. В. Шаронов. – М: Наука, 1997. – 195 с.
6. Піроженко Т. О. Відображення проблеми ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку у сучасній теорії та практиці виховання / Т. О. Піроженко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України ; [гол. ред. С. Д. Максименко]. – К. : Срібна хвиля, 2013. – Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. – Вип. 9. – С. 213–236.
7. Піроженко Т. О. Методичні засади вивчення ціннісних орієнтацій дитини старшого дошкільного віку / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, К. В. Карасьова, Л. І. Соловійова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України ; [за ред. С. Д. Максименка]. – К. : ГНОЗІС, 2011. – Т. XIII. Проблеми загальної та педагогічної психології. – Ч. 7. – С. 142–150.
8. Піроженко Т. О. Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі / Т. О. Піроженко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України ; [гол. ред. С. Д. Максименко]. – К. : Срібна хвиля, 2012. – Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. – Вип. 8. – С. 212–223.
9. Піроженко Т. О. Ціннісні орієнтації дитини дошкільного віку: тенденції розвитку / Т. Піроженко, К. Карасьова, Л. Соловійова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України ; [за ред. С. Д. Максименка]. –

К. : ДП „Інформаційно-аналітичне агентство”, 2013. – Т. XIII. Проблеми загальної та педагогічної психології. Ч. 8. – С. 150.

10. Слостенин В. А. Ценностные ориентации и профессиональное самосознание учителя / В. А. Слостенин // Ценностные ориентации в сфере педагогического образования: история и современность : в 2 т. ; [под ред. З. И. Равкина]. – М. : ИТПиО РАО, 1995. – Т. 1. – 332 с.

11. Соловйова Л. І. Дослідження регулятивних механізмів ціннісних орієнтацій старших дошкільників / Л. І Соловйова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України ; [гол. ред. С. Д. Максименко]. – К. : Срібна хвиля, 2013. – Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. – Вип. 9. – С. 247–259.

12. Шаронов В. В. Основы социальной антропологии / В. В. Шаронов. – М. : Наука, 1997. – 195 с.

Пироженко Т.

ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В СЕГОДНЯШНИХ РЕАЛИЯХ ЖИЗНИ

В статье представлено результаты теоретических и практических исследований процесса становления ценностных ориентаций старшего дошкольника в условиях общественного воспитания. Определены основные пути решения проблемы становления ценностных ориентиров ребенка дошкольного возраста в современном обществе, которые реализуются в процессе: усиления внимания Государства к качеству дошкольного воспитания и образования; гуманизации социокультурной среды; сохранности пространства детской субкультуры.

Ключевые слова: *ценностные ориентации, устоявшиеся нормативные смыслы, жизненные ориентиры, социальное взаимодействие, механизм социального контроля, субъектная активность.*

Pirozenko T.

THE VALUED ORIENTATIONS OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE ARE IN TODAY'S REALITIES OF LIFE

In the article, the results of theoretical and practical researches of becoming the valued orientations of preschool child in the conditions of public education. The basic ways of development of valued orientations of children of preschool are certain: strengthening of attention of the State to quality of development of children of preschool; humanizing of social environment; safeting of space of child's subculture.

Keywords: *valued orientations, withstand normative senses, vital orienteer, social co-operation, mechanism of social control, subject activity.*